

Якщо ж казати про дітей із церебрально-органічною затримкою, то в цьому випадку більшість дітей мають занижений рівень шкільної тривожності (менше за 40). В той же час є окремі діти у яких показник тривожності сягає близько 70% відповідей. Це можна пояснити тим, що у дітей з ЗПР церебрально-органічного генезу, як правило, спостерігається ряд енцефалопатичних розладів, а також неврозоподобні явища, патогенетично пов'язані з церебралестічним ґрунтом. Так, до нормального рівня тривожності можна віднести 50% респондентів, 30% учнів мають підвищений рівень тривожності, а 20% - високий.

Проблема затримки психічного розвитку є однією з актуальних не лише в дефектології, але і в загальній педагогіці, оскільки найтіснішим чином пов'язана з проблемою шкільної неуспішності. В сучасній українській дефектології за основу диференціації ЗПР прийнята класична модель, яка була запропонована К. Лебединською. За цією класифікацією виділяється чотири форми затримки психічного розвитку: гармонійний інфантилізм, ЗПР соматогенної, психогенної та церебрально-органічної форми походження. В свою чергу, серед категорії дітей можна виділити три групи за їх походженням, які обумовлені або гіпоопікою, або гіперопікою, чи нестійким типом виховання при наявності завдання дитині психічної травми.

#### Список використаних джерел

1. Дефектологический словарь / Под ред. А.Н. Оршанской. – М.: Педагогика, 1970. – 504 с.
2. Лебединская. К. С. Актуальные проблемы диагностики задержки психического развития. – М.: Педагогика, 1982. – С. 5-21.
3. Немов Р. С. Психология: В 3 кн. – М.: Владос, 2001. – Кн. 2. – 608 с.
4. Прихожан А.М. Психология тревожности: дошкольный и школьный возраст. – СПб.: Питер, 2009. – 192 с.
5. Психология подростка. Полное руководство / Под ред. А. Реана. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2003. – 432 с.
6. Психология / Под ред. В. В. Никандрова. – М.: Волтерс Клувер, 2009. – 1008 с.
7. Спеціальна педагогіка: Понятійно-термінологічний словник / За ред. В. І. Бондаря. – Луганськ: Альма-Матер, 2003. – 436 с.

In the articles resulted information about the features of levels of school anxiety for children-orphan with the delay of psychical development. Research was conducted after a method "Test of school anxiety of Phillips".

**Keywords:** Anxiety; children with the delay of psychical development; children-orphan; clinical groups of delay of psychical development.

*Отримано 18.09.2010 р.*

УДК 615.85-056.26:37.018.1

*Б. А Новосад*

#### ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З КОМБІНОВАНИМИ ВАДАМИ В ДОМАШНІХ УМОВАХ

У статті розкриті методи арт-терапевтичної роботи з дітьми, які мають комбіновані вади розвитку для подальшого використання їх в домашніх умовах.

**Ключові слова:** арт-терапія, методи арт-терапії, арт-терапія сім'ї.

В статье раскрыты методы арт-терапевтической работы с детьми, которые имеют комбинированные изъяны развития для дальнейшего использования их в домашних условиях.

**Ключевые слова:** арт-терапия, методы арт-терапии, арт-терапия семьи.

Інтерес до арт-терапевтичних методів відображає потребу сучасної людини до більш природних, комплексних способів лікування і гармонізації, в яких однаково роль грають розум і почуття, тіло і рух, чоловічі і жіночі якості, здібність до активної дії, тому він є одним із ефективних методів корекційної роботи батьків з дітьми, які мають комбіновані вади розвитку в домашніх умовах.

Даний метод дає змогу побачити батькам психоемоційний розвиток дитини вцілому, тому що у творчому процесі беруть участь виключно всі відчуття людини. При цьому ураженим відчуттям (психологічним, сенсорним, зоровим, кінестетичним) допомагають розвинути. Термін «арт-терапія» («art» – мистецтво, «art-therapy» – терапія мистецтвом) особливо поширений в англійських країнах і означає найчастіше терапію образотворчою діяльністю з метою вираження свого психоемоційного стану.

В Україні проблеми арт-терапії досліджують багато вчених-теоретиків та практиків: А. Бреусенко-Кузнецов, О. Вознесенська, Н. Волкова, В. Газолишин, Н. Єщенко, О. Любарец, Н. Полякова, Н. Простакова, О.Пінчук, А. Старовойтов, А.Чуприков, Т. Яценко, та ін.

Метою статті є ознайомлення батьків, які мають дітей з комбінованими вадами розвитку із методами арт-терапевтичної роботи та використання їх в домашніх умовах.

В арт-терапевтичному процесі збільшується цінність співпраці як форма внутрішньосімейної взаємодії і формується картина світу сім'ї, що сприяє розвитку власної культури стосунків.

Художня творчість допомагає краще ідентифікувати й оцінювати свої почуття, спогади, образи майбутнього, знайти спосіб спілкування із собою. У процесі спільної творчості сім'я має можливість висловити почуття, недоступні у вербальному спілкуванні, відбувається розвиток унікальної сімейної культури, перехід на глибокі рівні розуміння і взаємодії [1, с. 9].

Арт-терапія володіє очевидними перевагами над іншими методами корекційної роботи батьків з дітьми: 1. Будь-хто з батьків може зацікавити дитину заняттями творчістю. 2. Арт-терапія є засобом переважно невербального спілкування. Це робить її особливо цінною для дітей, які мають вади мовлення 3. Образотворча діяльність є могутнім засобом зближення людей, своєрідним «мостом» між батьками і дитиною. Це особливо цінно в роботі з аутичними дітьми в ситуаціях взаємного відчуження, при утрудненні налагодження контактів. 4. Арт-терапевтична робота в більшості випадків викликає у людей позитивні емоції, допомагає подолати апатію і безініціативність, сформувати більш активну життєву позицію, впевненість у своїх силах.[2, с. 6-7].

Сутність методу ґрунтується на здатності емоційно-стресових впливів відновлювати духовну індивідуальність особи. При цьому йде відновлення душевної стійкості, позитивного світосприйняття. [3, с. 33]

Використання арт-терапії в корекційно-розвиваючій роботі допомагає виконати такі завдання:

- сформувати адекватне розуміння дитини як особистості, тобто „Я-функції”;
- розвивати емоції та почуття стосовно навколишнього світу;
- розвивати здібності та обдарування, оригінальність, здатність розкриватися душею, створити гнучкість психічних функцій;
- адаптуватись у соціальне та професійне життя.

Крім цього творча діяльність стимулює бажання дитини з комбінованими вадами спілкуватися, розширювати міжособистісні стосунки. Це один із способів пом'якшити стан відмежованості від інших і створити комфортну атмосферу навколо себе в соціумі і в суспільстві вцілому. [4, с.18]

Нами проводилось дослідження впливу арт-терапевтичних методик на емоційний стан дітей з комбінованими вадами розвитку в Шепетівському міському центрі соціальної реабілітації дітей-інвалідів, яке тривало протягом року. Після цього використання арт-терапевтичних методик було запропоновано батькам для застосування в домашніх умовах.

На реалізації індивідуальної програми реабілітації в Шепетівському міському центрі соціальної реабілітації дітей-інвалідів перебуває 40 дітей з діагнозами ДЦП, РВ, ЗПР та іншими супутні захворюваннями. В дослідженні приймали участь 12 дітей, яких ми поділили на групи за нозологіями. (Див. Таб.1.)

Таблиця 1.

Експериментальні групи дітей за нозологіями

№ п/п групи	Нозології	Кількість дітей в групі
1	Діти із порушенням ОРА та вадами інтелекту (ДЦП+РВ, ЗПР)	3
2	Діти із порушенням ОРА із збереженим інтелектом (С-м Холт-Орама, м'язева кривошия, пірамідна недостатність)	4
3	Діти із соматичними захворюваннями (С-м Вільямса, ВВС)	5

Щоб визначити вплив арт-терапії на психоемоційний розвиток дітей з комбінованими вадами під час корекційно-розвиваючих занять ми використовували музикотерапію. Для отримання позитивних результатів заняття з використанням даної методики проводились з 11.00 до 11.10., оскільки в другій половині дня діти швидко втомлюються.

Необхідність занять з музикотерапії, пояснюється тим, що музика стимулює нервові центри кори головного мозку, тому даний метод використовується в якості засобів корекції емоційних відхилень, страхів, рухових і мовних порушень, психосоматичних захворювань, відхилень у поведінці.

Заняття проводила музкерівник. Для виконання музичних творів використовували фортепіанно.

Серед видів роботи, які ми використовували під час занять були: слухання музичного твору, а також музична розповідь, які ми чергували для активізації уваги дітей. Під час слухання музики відбувається рухове розслаблення та злиття з ритмом музики. Діти з хворобою Дауна погойдувались під звуки музики із закритими очима, вихованці, які мають соматичні захворювання виконували довільні рухи під музику, а діти з ДЦП відбивали ритм музики пальчиками по столі, оскільки пересування обмежене.

До використання музикотерапії в поведінці дітей із ДЦП та вадами інтелекту ми спостерігали дратівливість, гнів, агресію, а діти з порушенням опорно-рухового апарату із збереженим інтелектом були пригніченими і пасивними. В дітей із соматичними захворюваннями ми спостерігали швидке втомлення та розсіяність уваги. Тому, відповідно, для подолання гніву, дратівливості чи агресії ми використовували музичні твори, які мають розслабляючий вплив на психіку ("Сентиментальний вальс" Чайковський чи "Історія кохання"). Дослідження показують, що після прослуховування даних музичних творів діти стали спокійнішими та врівноваженими. Для пасивних дітей з пригніченим меланхолічним настроєм використовували музичні твори: "Шербурські парасольки" Легран або "Аве Марія" Шуберт. Ефективність даних музичних творів полягає в тому, що вони мають тонізуючий вплив на психоемоційний стан, внаслідок чого в дітей покращився настрій, вони стали активнішими. При перевтомі та розсіяності уваги для дітей із соматичними захворюваннями ми виконували "Ранок" Гріга. Після занять зникала втома, діти зосереджувались на виконанні завдань.

Проведені дослідження свідчать, що використання музикотерапії в корекційно-розвиваючій роботі з дітьми, які мають комбіновані вади розвитку позитивно впливає на їх психоемоційний стан, стимулює бажання дітей спілкуватися, розвиває їх інтелектуальні та творчі здібності, розширює міжособистісні стосунки. Крім цього, арт-терапія є ефективним методом оздоровлення, гармонізації розвитку особистості дитини і потребує посиленого використання і дослідження у сімейному вихованні.

Таким чином, підводячи підсумок необхідно вказати на доцільність використання арт-терапевтичних методик в домашніх умовах.

#### Список використаних джерел

1. Вознесенська О. Арт-терапія сім'ї // Психолог. – 2005р. – №10. – С. 9–14.
2. Вознесенська О. Особливості арт-терапії як методу // Психолог. – 2005р. – №10. – С.5–8.
3. Мистецтво як засіб психотерапії дітей та молоді з особливими потребами / Упорядники: В.Певна, Н Циганов. Луганск: ЛОЦССМ, 2001р. с. 33.
4. Щербакова К.В. Петручко Ж.В. Реабілітація дітей з функціональними обмеженнями засобами мистецтва / Навчальний посібник. - К.: ДЦССМ, 2002р. с.18.

In the articles exposed of methods of art-therapy work of parents with children, which have the combined defects of development in home terms.

**Keywords:** art-therapy, methods of art-therapy, art-therapy of family.

Отримано 18.09.2010 р.